2e Jaargang, No. 12. 15 JUNI 1911.

HOLLANDSCH ZUID AFRIKA

MAANDSCHRIFT VOOR DE LEDEN DER NEDERLANDSCH-ZUID-AFRIKAANSCHE VEREENIGING EN ANDERE BELANGHEBBENDEN

Wij willen niet weder de fout begaan, die onze vaderen een eeuw geleden begaan hebben, door alle verbindingen met onze stamverwanten op geestelijk en stoffelijk gebied te laten varen.

GOUVERNEUR VAN RIEBEEK

Het is ons niet minder om Nederland zelf te doen dan om Zuid-Afrika.

S. J. DU TOIT. †

Uit Kaapstad komt het bericht van het overlijden van ds. S. J. du Toit, een Afrikaner, wiens naam een, zij het in Afrikaner zin niet geheel, eervolle plaats in de geschiedenis van Zuid-Afrika inneemt. Ds. du Toit was in de Kaap-kolonie een van de eersten, die door de imperialistische bedoelingen van de Britsche regeering ten aanzien van de Transvaal, op het einde der zeventiger jaren van de vorige eeuw, tot ontwaking kwam en tot het bewustzijn geraakte van te behooren tot een groote Zuid-Afrikaansche natie. Naast, en zelfs tegenover een weinig agressieve vereeniging van Afrikaners, door wijlen Jan Hofmeijr opgericht, stichtte hij den Afrikanerbond, die *toen* beslist anti-Engelsch en republikeinsch was, en propageerde hij de beginselen van den Bond door een in het Afrikaansch gesteld weekblad, *Di Patriot*. De eerste schreden op den weg naar eigen Afrikaansche litteratuur en naar een vereenigd Zuid-Afrika, maar onder eigen vlag, zijn door ds. S. J., zooals hij in de wandeling heette, of onder zijn leiding, gezet. De eerste annexatie van de Transvaal vond in hem een heftig bestrijder, de Transvaalsche vrijheidsoorlog een geestdriftig bewonderaar. Van die bewondering getuigt nog het door hem gedichte, en hier in Nederland ook overbekende lied: „Di vierkleur van ons dierbaar land, die waai weer o'er Transvaal."

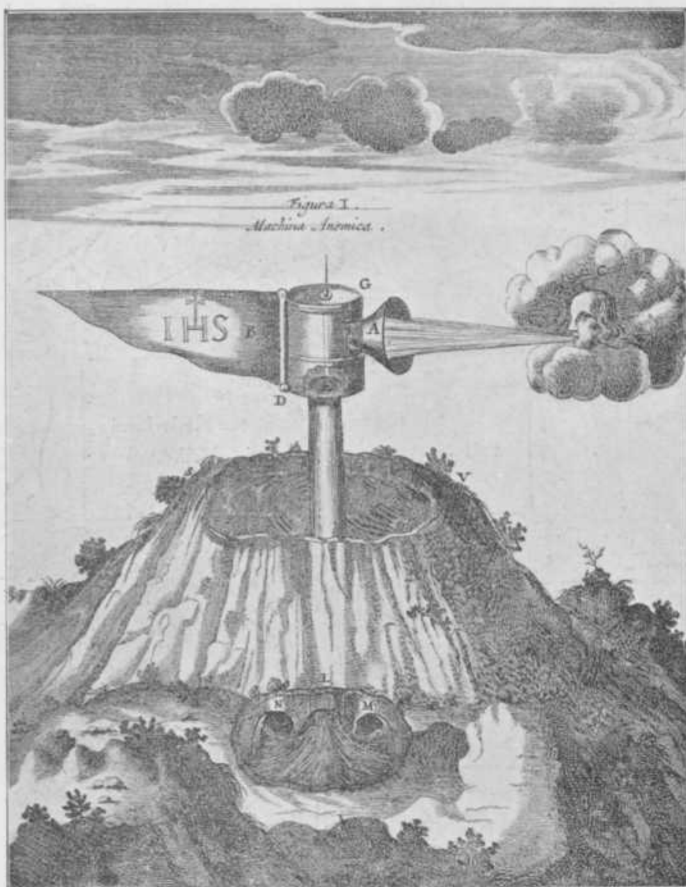
Geboren in 1849 te De Paarl, werd ds. S. J. du Toit in 1881 naar Transvaal geroepen om daar aan het hoofd te staan van het onderwijs-departement. In 1884 maakte hij, met Pres. Kruger en Gen. Smit, deel uit van de deputatie, die Europa bezocht en ook door ons land een zegetocht maakte. Kort daarop liet hij zich door zijn anti-Engelsche en pan-Afrikaansche gevoelens verleiden tot een onvoorzichtige houding tegenover Engeland, ten aanzien van de ten Westen van de Transvaal opgerichte Boeren-republiekjes Stellaland en Gosen, die evenwel spoedig weer verdwenen. Deze agressieve politiek teekende het doodvonnis voor de politieke loopbaan van den heer Du Toit, die, zooals spoedig bleek, weinig geschiktheid bezat als leider van menschen, hoe sterk zijn enthousiaste natuur ook was, waar het gold, medeburgers te brengen tot een nieuwe overtuiging.

Het kon niet anders, of hij moest in den heer Jan Hofmeijr, den berekenenden, voorzichtigen diplomaat, een vijand voelen. De overwinning, die de laatste behaalde, toen zijn vereeniging[1]) van Kaapsche Afrikaners samensmolt met den *Afrikaander Bond*, en de nieuwe *Afrikaander Bond* het republikeinsche en anti-Engelsche program van den ouden bond verzachtte tot wat het nog in onzen tijd is, maakte de verhouding niet beter.

Men had den heer Du Toit in die dagen een Afrikaner chauvinist kunnen noemen. In deze omstandigheid moet dan ook wel de voornaamste oorzaak worden gezocht, waarom zijn strijd voor de rechten van de Afri-

[1]) De Boeren-beschermingsvereeniging.

EEN ZESTIEND'-EEUWSCHE LUCHTVERVERSCHER.

Een der grootste bezwaren, welke het erts-graven diep onder de aarde ontmoet, is de moeilijkheid, verbonden aan het weg-voeren van bedorven, en het toevoeren van versche lucht. Zoo'n luchtververscher is het hier afgebeelde „windtuig". Het wordt in Kircher's boek als volgt beschreven: „E L is een Buis, gemaakt van de een of de andere bequame stof, die in 't gat V S ingelaten en met houten vastgezet werd. Boven op deze Buis, buiten het gat, werd een rond vat gesteld G D in diervoegen, dat 'et op een Spille onverlet kan omdraijen. Dit vat heeft aan de syde een ruime opening A, en aan het onderste eene, E, komende regt op de opening der pijp. Tegen over de opening A werd een Vaan of Windhaan B gesteld, en dan is het werktuig voltoit. Want nadien de Vaan B het beweeglijke Vat G D so omdrait, dat de wind altijd regt in de opening A waait, so werd die wind met geweld door de pijp tot in het binnenste der Mijne gedreven; invoegen de quade locht gedurig uitgesuiverd en verse in des selfs plaats gebracht werd". (Zie bl. 4.)

Ds. S. J. du Toit.

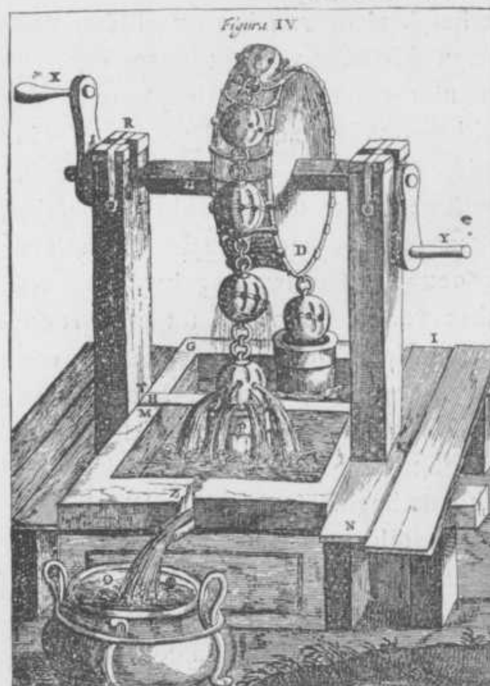
kaansche taal, in den aanvang geheel gekeerd tegen het overwoekeren van het Engelsch, waarbij hij o.m. in den heer Reitz een ijverig en talentvol medestrijder vond, ontaardde in een strijd tegen het Nederlandsch, en ten slotte, na de immigratie van talrijke Nederlanders naar Transvaal, in een strijd tegen de Nederlanders, die, naar vele Kapenaars meenden, door de Transvaalsche regeering boven de zonen des lands in allerlei ambten werden voorgetrokken.

In dien strijd tegen de Hollanders, spoedig uitgroeiende tot een strijd tegen de Transvaalsche regeering, welke haar Hollandsche ambtenaren waardeerde en verdedigde, sloot hij zich al nauwer aan bij den grooten man van dien tijd, Cecil Rhodes, die toen nog, om zijn doel te bereiken, steun zocht bij de leiders van den *Afrikaander Bond*, en die, om ook de meest anti-Britsche Afrikaners onder zijn invloed te krijgen, niet bang was, desnoods alle loyaliteit aan het Britsche gezag te loochenen. Toen dan eindelijk, na den Jameson inval, de leiders der Kaapsche Afrikaners, eerst nog wat schuchter, spoedig met meer energie, zich van Rhodes losscheurden, was de haat van den heer Du Toit tegen al wat Nederlander was en tegen de Afrikaner leiders in Transvaal, die door hun Kaapsche collega's werden gesteund, sterk genoeg, om den voormaligen opstandeling tegen het Britsche gezag, den oprichter van den *Afrikaander Bond* en van *Di Patriot*, geheel in het kamp der Jingo's te drijven.

Ds. S. J. du Toit was een man van onloochenbare groote geestesgaven, maar met een zóó sterk ontwikkeld gevoel van eigenwaarde, dat zij, gepaard aan een gemis van doorzettingsvermogen en geduld, hem dreven op allerlei, door zijn bewonderaars zelfs niet vermoede bijpaden. Zijn theologische kennis huwde zich aan sterk piëtistische neigingen, hetgeen weer onder den invloed van zijn politieke afdwalingen oorzaak werd van een breuk met de gevestigde kerkgenootschappen in zijn vaderland.

Zoo was het einde van zijn veelbewogen leven gewijd aan een hardnekkig streven naar afbreken van hetgeen hij in den aanvang van zijn veel belovenden en bewonderden strijd had opgebouwd.

KOGEL-POMP.

Deze afbeelding vertoont een „watertuig", bestemd om de mijngangen van overtollig water te ontdoen. Volgens Kircher is „E D een breed *Rad*, een *Trommel* genaamd, aan de vierkante As A B vastgemaakt, rustende op de stijlen R T en S T, werd van twee mannen omgedrait door middel van de handvatten X Y; om dit Rad is een ijsere keten, aan welke holle gegate houten Bollen 2 of 3 palmen van malkander zijn vastgemaakt, in dier voegen datse bequaam zijn de Buis P te ledigen; wanneer dan het Rad werd omgedraid, so daalt de keten met de Bollen in de Put I G H K, en komt aan de andere sijde, de Bollen vol water sijnde, na boven, daar het water dan door de gaten der Bollen in de Bak M, en van daar door de goot Z O, ontlast werd." (Zie bl. 4.)

Ds. S. J. du Toit.

Veel van wat hij heeft gedroomd en waaraan hij zijn beste krachten in zijn besten tijd heeft gegeven, is toch werkelijkheid geworden: maar anders dan hij wilde, en gewrocht door anderen dan hij. Zuid-Afrika is een één-en-ondeelbare bondsstaat geworden, bestuurd door Afrikaners, maar, toen de stoute droom waarheid was geworden, werd de eerste droomer zelfs niet genoemd.

Het Afrikaansch wordt al meer de taal van een eigen Zuid-Afrikaansche litteratuur, en, ofschoon de verdedigers en theoretici van die taal en die litteratuur in dankbare herinnering houden al wat Du Toit in deze als pionier heeft gewrocht, is zijn streven: het Afrikaansch in woordenschat, zinsbouw en spelling zoo sterk mogelijk te doen afwijken van het Nederlandsch, en deze taal te doen doorgaan als grooter vijand van het Afrikaansch dan het Engelsch, in de huidige Afrikaansche taalbeweging een overwonnen standpunt.

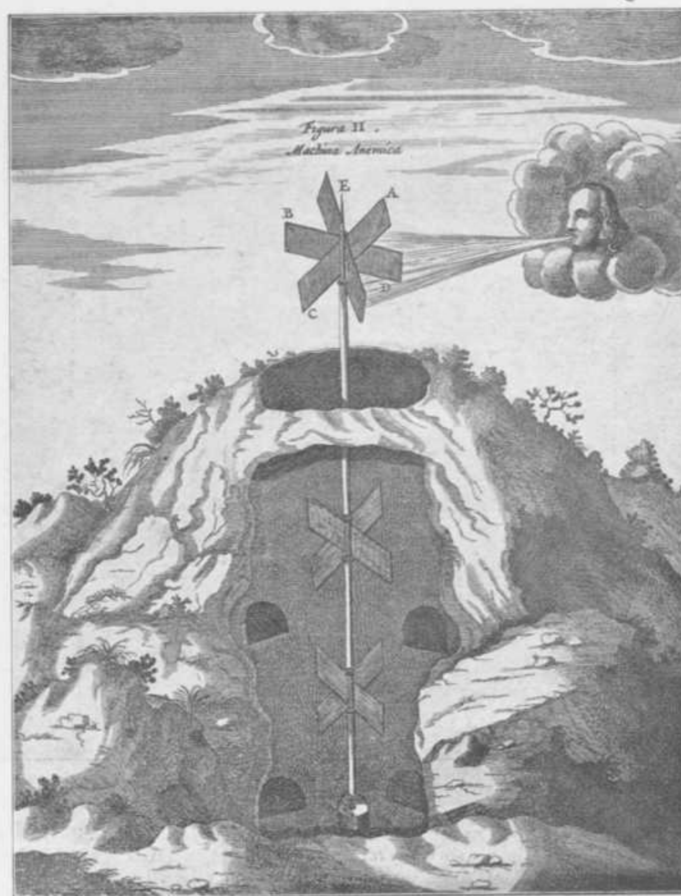
In ds. Du Toit zagen wij belichaamd het chauvinisme van een pas-ontwaakt, maar van zijn zwakte bewust Afrikaner, een, wiens kunnen verre achterbleef bij zijn willen; die daarom, hoe sterker de wil werd, wel moest verdwa-

EEN PRIMITIEVE MIJN-POMP.

Volgens Kircher is de *Pomp* „het allergemeenste watertuig om ergens water uit te halen; .... dewijle de *pompen* het water niet hooger als omtrent 18 voeten konnen ophalen, so werden in de Mijnen verscheide *pompen* boven malkander gesteld, om het water so vervolgens van de eene in de andere, en eindelijk buiten de Mijne te *pompen*". (Zie bl. 4.)

EEN ANDER „WINDTUIG."

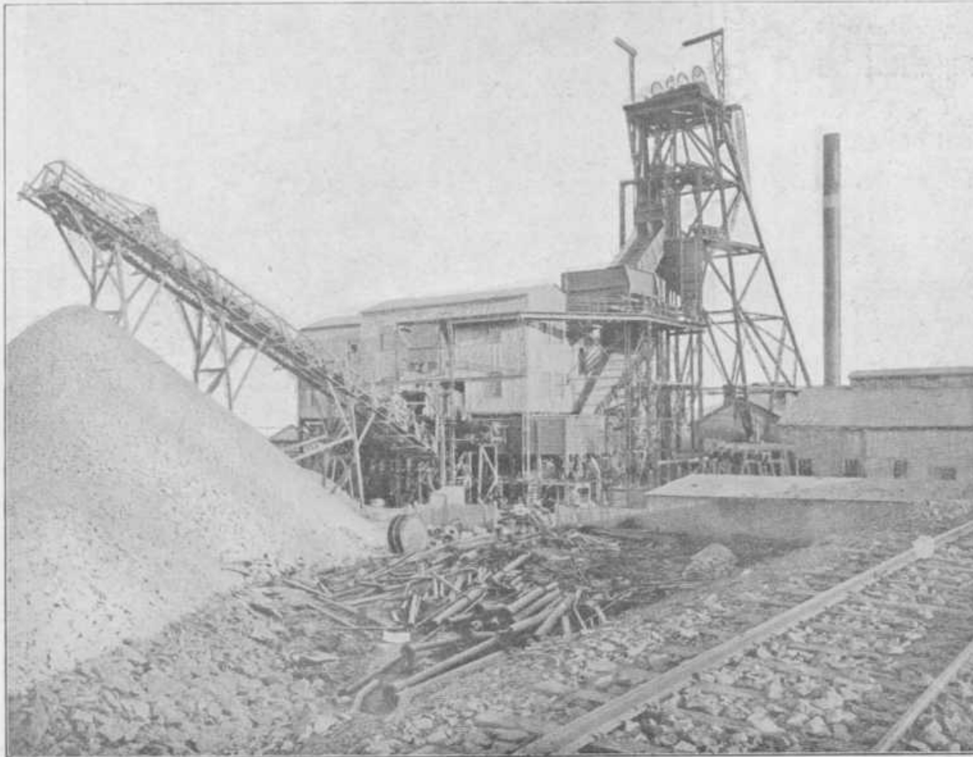
Bovenstaande afbeelding, uit Kircher's boek, vertoont een ander „windtuig", dat, volgens de beschrijving, „door middel van *Wayers* de locht in de Mijnen suiverd: buiten de Mijn werd een *Wayer* A B C D E vastgemaakt aan een *ysere staf*, so lange, datse van buiten tot op de bodem der Mijne strekt, daarse met een scherpe punt in de holligheid van een dik glas drait. Binnen in de Mijn werden aan de ijsere staf verscheide *Wayers*, hebbende de selfde gedaante als de eerste, vastgemaakt. Wanneer dan de wind de bovenste en de buitenste *Wayer* omdraid, so werd de heele ysere staf met al de binnenste *Wayers* omgedrait, daardoor in de Mijne wind genoeg gemaakt werd om de locht te suiveren". (Zie bl. 4.)

Ds. S. J. du Toit.

len op allerlei bijwegen, welke ten slotte moesten voeren tot een doel, geheel tegenovergesteld aan wat hij zich in den aanvang van zijn tocht had gedroomd.

In de Afrikaners van heden, van wie hij een der geestelijke vaders is, en zeker niet een der minste, zien wij een sterken wil, maar nu gepaard aan een groote en zelfbewuste kracht, wetend nauwkeurig, hoe ver zij reikt, en door de ervaringen van het jongste verleden ontdaan van alle zelf-overschatting en van alle onaangenaamheden, welke die bastaard van de vaderlandsliefde, het chauvinisme, ten toon spreidt.

MODERNE MIJN-INDUSTRIE.

Het mijn-gebouw van de beroemde Simmer and Jack-Goudmijn aan den Witwatersrand met hijsch-installatie en sorteer-station. Het geheel is 110 Engelsche voeten hoog en verwerkt 1000 ton erts, elke 10 uur.

OORLOGS ANNEKDOTE.

Pat s'n Part.

Bij Nelspruit het ons geskei. [1]) Een klomp [2]) het deur die Bosveld en Dorsland [3]) omgetrek en een klomp het afgesteek Komatiepoort toe om die poort te gaan verdedig, of so iets, tot tijd en wijl die omtrekkende kommando's weer daar sou uitkom—miskien kom hul nog een dag, wie weet. Ik was een van die lafharte (?) wat een van drie wege gekies het, deur ons generaal bij Komatie opgeset (omgaan, o'ergaan of blij')— die Vader weet waarom! Ik sou blij' en nog tien ander, almaal penkoppies. [4])—Jammer net, dat President Steyn hul nog nie die vrouens gegee het wat hij hul op die rante tussen Godwanrivier en Duivelskantoor geblô [5]) het. Maar dit is nou van minder belang. Die saak betref Robert Burns — hoe die drommel Burns, verstaan ik nie, want die naam Pat, sou hem beter gepas het, 'n egte Ier, 'n deserteur van die britse le'er, die op 'n goeie dag daar bij ons aangestappe gekom en soos 'n man gehandsop het. Hij was moeg van al die bakklij; hij *het gehet*, so's die ou spreekwoord sê, en *wou nie hè nie*. Dat hij gladnie gevaarlik was nie, het ons gou-gou gemerk, en in 'n paar da'e was hij „gelijk een onzer," op 'n goeie voet met almaal, en selfs die (als ons nie juis in 'n geveg is nie, dan is ons mos almal vriende, òf offisiere, òf manskappe, òf *korperaal)* het so nou en dan ook 'n grappie vir Burns o'ergehad. Op 'n goeie môre, toen kom die generaal daar bij ons vuurmaakplekkie, en Pat was net besig met 'n pot melkrijs. Die veldkornet was ook bij, en die generaal sê vir hom, dat hij 'n klompie manskappe moes uit stuur, omdat die Engelse langs die lijn aan afkomme was. En, „wel Burns," sê die generaal, „als jou mense nou aankom en ons moet gaan veg, watter part gaan jij dan vat?" Pat denk so 'n rukkie en sê: shtay at home wid yer honour!" [6])

Oom Sareltjie op Brandwag.

Oom Sareltjie was een van ons kommando, 'n lieve goeie en dappere kerel; dit het net maar 'n bietjie moeilik gewees vir die ou om al da'e tussen die regte en die verkeerde ding te onderskei. Hij was baingmaal op brandwag, maar nog nooit het daar iemand naar s'n wag van die vijand s'n kant aangestap gekom tot die nag waarvan ik nou wil vertel. Die wagwoord was „Middelburg." Die korporaal was die wag aan s'n regterkant, effe

[1]) Gingen wij uitéén. [2]) Een troep. [3]) Noord-Oosten en Zuid-Oosten van Transvaal. [4]) Jongelingen. [5]) Beloofd. [6]) Met U thuis blijven.

VOOR DRIEHONDERD JAAR.

De Jezuïten-pater Athanasius Kircher (geb. 1602 te Geysz; gest. 1680 te Rome) ondernam in 1638 een reis, op last van den overste zijner orde, naar Sicilië en Malta, als begeleider van Frederik, Landgraaf van Hessen, den lateren kardinaal. De pater wijdde zich aan natuurhistorische en geologische studiën en publiceerde de uitkomsten van zijn onderzoek, aangevuld met uittreksels uit oudere schrijvers, in een, de wetenschap van zijn tijd teekenende, foliant, een wonderlijk mengsel van scherpzinnig opmerken en bijgeloof. Zijn lijvig boek, een der vele, door dezen veelweter geschreven, is in 1682 te Amsterdam (bij de erfgenamen van wijlen Joannes Janssonius van Waasberge) in Hollandsche vertaling verschenen, onder den titel: „D'onder-aardse Weereld, in Haar Goddelijk Maaksel en wonderbare uitwerkselen aller Dingen; Door den Eerwaardigen Vader Athanasius Kircherus in XII Boeken nauwkeurig beschreven." Het eerste deel handelt over het „Wiskundig Werkstuk" van den aardbol, het tweede „van de seldsaame aart der veelerlei Steenen, Dieren, Menschen en Duivelen, ... de Groejing der Mijnstoffen en Metalen" enz. Aan dit laatste deel zijn hier enkele afbeeldingen ontleend, om een beeld te geven van de werktuigen, die het delven en verarbeiden van metaal-ertsen in het begin der 17e eeuw moesten mogelijk maken. De onderschriften der afbeeldingen geven nadere toelichting. Ter vergelijking gaan zij vergezeld van afbeeldingen van moderne mijn-werktuigen en installaties.

EEN VOORLOOPER VAN DE „BAKKIES-POMP."

Een „Watertuig", aan de „kogel-pomp" vrij gelijk, „nogtans — volgens Kircher — met dit onderscheid, dat in plaats van de holle Bollen aan dese Keten Emmers of ledere Sakken zijn vastgemaakt om 't water op te scheppen. Het Rad A B C D werd omgedraid door middel van 't Rad G H, dat aan deselfde As vastsijnde, door ingaande menschen of beesten beweegt werd. De Emmers vol water sijnde klimmen op, en ontledigen haar in de Bak N; door dit watertuig — vervolgt Kircher — heb ik een groote menigte water sien ophalen in verscheide Mijnen." (Zie bl. 4.)

skuins voor, en kom toe daarvandaan om te kijk, hoe dit nog met Oom Sareltjie gesteld was. Dit het daarom toe maar baing gegaan, of dit van die vijand kon wees wat aankom, toe Oom S en s'n maat voetstappe deur die klippers gewaar. „Halt!" skree Om Sareltjie, „wie kom daar?" Die korporaal sê niks. „Ik sweer," fluister die ou vir s'n maat, „dis 'n Engelsman." „Halt!" skree hij weer, „wie kom daar?" Geen antwoord. „Als jij nie sê Middelburg nie," skree Oom Sareltjie, half benouwd „dan skiet ik jou met mijn *mouster!*" „Middelburg!" skree die korporaal. „Olraait!" laat die ou nou terug hoor en sê vir s'n maat, „moenie skiet nie, dis ons mense!"

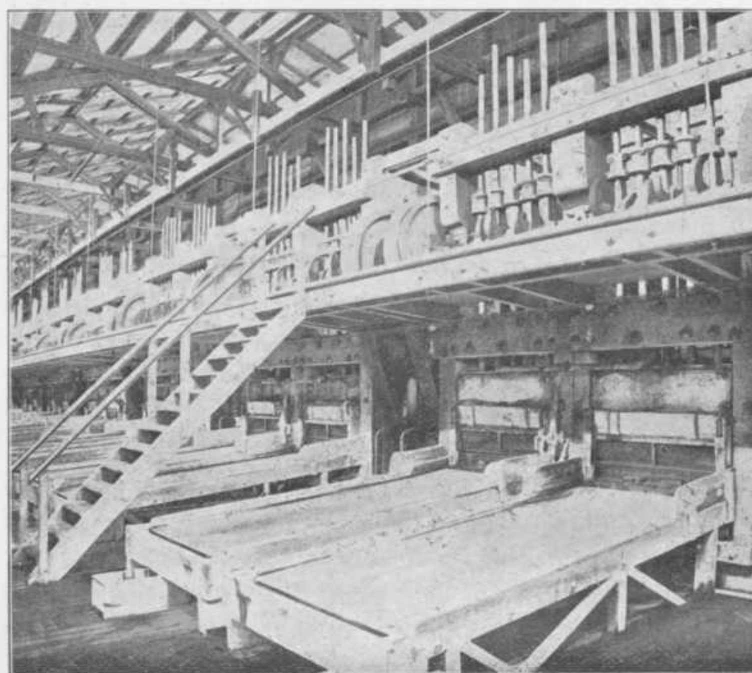
Hoe dit was.

Bij die Engelse krijgsgevangene-kamp gaan die Boere-offisiere op 'n goeie môre in geselskap van een van die engelse krijgsgevangene-offisiere die kamp deur om inspektie te doen. Eenkant sien hul 'n korporaal 'n brief staan en lees met 'n manskap agter hom die die lesende korporaal s'n ore toehou. Die engelse offisier, hoewel hij niks te sê gehad het nie, kon die gedrag van die twee nie staan nie en brul sommer uit: „en wat die Duivel vang julle twee nou aan?" Die manskap skrik op, salueer en sê: „Als u blief, meneer, dis so: ik het hierdie brief van m'n soetlievie gekrij en omdat ik nou nie kan lees nie, het ik die korporaal gevra om dit vir mij te lees; maar ik wou nie graag hê nie, dat hij moes weet, wat daar in die brief staan en daarom hou ik s'n ore toe, sodat hij nie kan hoor wat hij lees nie."

Waarskuwing vir die Kolonel.

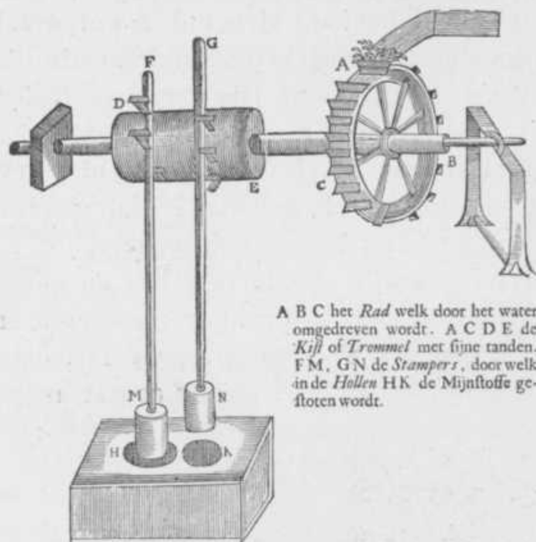
Van 'n uiterste hoek van die Bosveld het Dirk Koker gekom. Hij was nog maar net twee jaar die burgerskap van die Suidafrikaanse Republiek ingetree, toen hij sig op kommando bevind. Hij het bij die kanonne onder kommandent Eloff te lande gekom, hoe weet ik nie. Hij was 'n rekruut, miskien om sijn flinke bou. Die sersant en die korporaals het hij goed geken en hij had 'n innige vrees vir hulle, want 'n paar kwajongens het hom saans die militaire wet sit duidelik maak, totdat daar angstraantjies van Dirk sijn oge ower sijn deur die son geskroeide wange het begin afloop. Dirk was fluks op sijn pos en als daar miskien een van die ander artilleriste 'n misstappie doen, was hij die eerste om hul te waarskuw vir die afskuwelike militaire wet, die nagmerrie van homself. Die sersant het Dirk eendag bij 'n kanon, wat eenkant alleen gestaan het, op wag geset en

MODERNE ERTS-STAMPERS.

Stamper-batterij voor de East Rand Proprietary-Mijnen (oostelijke Witwatersrand). Men vergelijke hiermee 't primitieve werktuig, afgebeeld op bladzijde 6.

EEN ZESTIEND'-EEUWSCHE ERTS-STAMPER.

Een Molen om de Mijn-stoffen fijn te malen. Men vergelijke met deze primitieve stamper-batterij, door Kircher beschreven, de stamper-batterij op de vorige en de *tube-mill* op de volgende bladzijde.

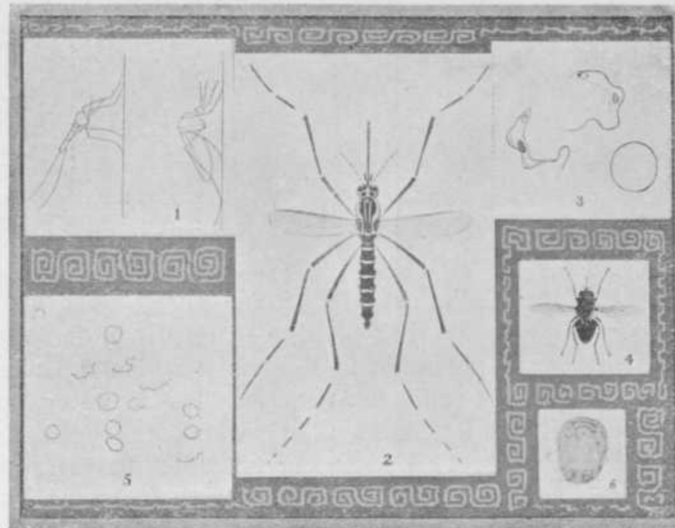
hom gesê, dat hij moes mooi kijk, wanneer die kolonel aankom om die posisie te kom bekijk. Dirk was wakker op s'n pos. Toen hij omtrent 'n uur op diens was, kom die sersant bij hom en vra of die kolonel al daar was en na 'n ontkennende antwoord gekrij te hê, gaan hij toen weer weg. Na nog 'n tijd kom hij weer daar en vra vir Dirk dieselfde vraag, maar Dirk het van die kolonel toe nog niks gesien nie. Dirk het die kolonel skaars dag gesê en verder gemaak of hij hom nie sien nie. Hoero'er raak die hoge offisier, toen die duiwel in en vra vir Dirk: „Weet jij, wie ik is?" „Als ik moet sê, moet ik lieg," sê Dirk. „Wel, ik is die kolonel," sê hij. „Ou maat, dan krij ik vir jou jammer," sê Dirk, „die sersant was al twee maal hier om na jou te soek en ik kon sien, dit het hom gladnie aangestaan nie."

'n Goeie Rede.

Die eerste paar sla'e van die oorlog was gelewer en baing van die vrouens was in die duisendste angste, dat hul hulle mans miskien nooit weerom sou sien. Hans en Karel hul twee vrouens het bijmekaar geblij en dit was eientlik met senuwagtigheid, wat hul baingmaal die koerante opgeneem het, als hul hoor van 'n slag, wat plaasgevind het. Grieta, Karel s'n vrouw, het verskeie maal aan Lettie gesê, dat sij so 'n halwe voorgevoel had, dat haar dierbare man nie weer sou terug kom nie, en dan het Lettie maar altoos probeer, haar gedagte af te trek van die wijsmakings van die ou Duiwel, soo's sij dit genoem het. Op 'n dag gaan die twee saam uit om 'n paar kopies te gaan doen en loop daar bij 'n tweede-hand-huisraad-plek, kort deuskant die mark, in. Op een toonbank het 'n hele klomp slotte, plaatjies, sleutels en ander goedjies gelê, en so lang als Lettie besig was om 'n paar dingetjies te koop, was Grieta aan die rondsuffel onder die plaatjies. Hier haal sij een uit met die naam: J. O'Brien. Daarop vra sij die prijs en koop dit. „En nou," sê Lettie, „wat wil jij daarmee maak?" „Og," sug Grieta, „ik het maar altoos so 'n nare voorgevoel, dat Karel nie weer sal terugkom nie, en ik het nou so gereken, als ik dan een dag miskien weer met iemand trou, wie s'n naam O'Brien is, dan het ik die bordjie." Ik is vandag Karel s'n *neks dor neebur* [1]), so's Grieta mij noem en die plaatjie lê glo [2]) nog in haar koffer. — So 'n nare voorgevoel! Nè!?

[1]) Buurman naast de deur. [2]) Geloof ik.

MUSKIETEN.

Deze prent geeft een voorstelling van verschillende soorten van muskieten, welke in tropische gewesten de gezondheid en het leven van menschen en dieren bedreigen. Vak nr. 1 vertoont rechts de gewone muskiet (in rustende houding) en links de gevaarlijke soort. Fig. 2 vertoont, 20 maal vergroot, de Stegomyia fasciata, de overbrengster van gele koorts. Fig. 4 geeft een beeld van Glossina palpalis, of tsetse-vlieg, de overbrengster van de slaapziekte (2 × vergroot); fig. 3 geeft de eigenlijke parasiet (Trypanosoma gambiense), die de ziekte veroorzaakt, bijna 2000 maal vergroot, gevonden in het bloed van een neger; ter vergelijking voor de grootte is de omtrek van een bloedcel daarnaast geteekend. De parasiet, die de Afrikaansche Oostkust-koorts verwekt, de Spirochaeta duttoni, is voorgesteld in fig. 5, terwijl door fig. 6 is afgebeeld (drie maal vergroot) het door het zuigen van bloed opgezwollen wijfje van de Ornithodorus moubata, de beruchte luis, die de vee-verdelgende oost-kustkoorts overbrengt.

NAAR DE BIOSCOPE

door

J. LUB.

Juffrouw Von Gemelen woonde in Mars-Hall Street Oost, en naast haar Mrs. Rademeyer. Ze woonden daar al zeven jaar, vlak naast elkaar en waren goede buren. Von Gemelen was 'n oude machinist van de oude spoorweg en nu werkte hij op de mijn. Kwam alleen thuis om te eten en te slapen, zodat zijn eigen kinderen hem als 'n half vreemde beschouwden. In huis werd nog steeds zuiver Amsterdams gesproken, met hier en daar 'n engels woord er tussen of 'n Afrikaanse uitdrukking tot versiering. Drie van de vier kinderen gingen school en de „beebie" was vijf jaar en nog bij moeder thuis. Ze was 'n heldere vrouw, juffrouw Von Gemelen en niet op haar mondje gevallen, vooral niet tegen haar gemaal, die ze, als ze goed gemutst was, 'n „lekkere lobbes" noemde en in andere gevallen „dooie diender" heette.

Met Mrs. Rademeyer was ze heel goed bevriend. Mrs. Rademeyer was vooreerst 'n zachte, meegaande weduwe met drie kleine kinderen, maar ze had bovendien groot respekt voor juffrouw Von Gemelen, omdat die zo geleerd was en „zulke mooi hoog hollands praatte." Mrs. Rademeyer had 'n klein pensioentje en deed nog al veel „naaldewerk" voor andere mensen en, daar ze werkelik 'n ijverige vrouw was, kon ze tamelik goed rond komen.

'tWas Woensdag en Jan Von Gemelen, de oudste, was met z'n broer Kees en z'n zusje Trui vroeg uit school gekomen, omdat moe „'n briefie" had meegegeven. Juffrouw Von Gemelen had aldus geschreven:

Seur

Wil jou plies let mijn childers kom out om 12 oklok pleas?

Misses von Gemelen.

Je moest altijd zo lachen om die malle engelsen met hun „seur"; 't was ook 'n geseur die „fraaie briefies".

„Moe", begon Jan dadelik bij 't thuis komen, „wanneer gane we nou?" „Jan," zei de moeder, „ga jij nou eerst ereis naar Mrs. Rademeyer en zeg de groetnis van mij en vraag, of ze 's hier komp."

Een paar minuten later trad Mrs. Rademeyer binnen met 'n: „Ja Mrs. von Gemelen."

„Ga zitten mens, zit! Kijk, ons gaat van middag naar die bioskoop, je weet — en nu heb ik gedag, dat je ook mee mos gaan met de kinderen. Natuurlik voor mijn rekening!"

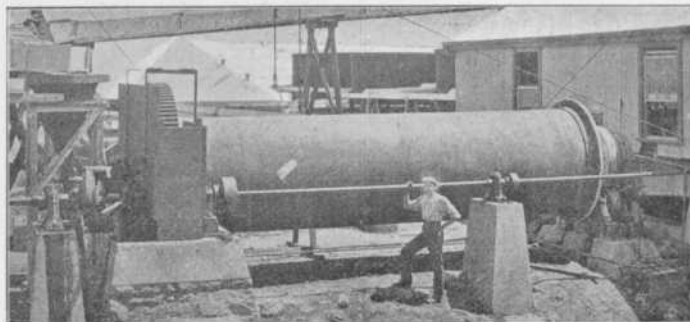
„Wel," zei de buurvrouw, „ik zal tog al te blij wees! Dankie tog! En watter tijd gaat ons?"

„Kijk," zei de juffrouw, „als we nou om twee uur hiervandaan gaan, dan benne we om half drie in de „Tivoli".

„Wie's hij?" vroeg de buurvrouw.

„Maar mens", schaterde de juffrouw, „dat is niet 'n meneer, dat is 'n gebouw, die plek van die bioskoop. — Maar ze noemen 't „Tivoli" — 't lijkent wel snert. Nee, mens, dan moest je bij ons in Amsterdam weze, op de Amstelstraat, dat is de eerste Tivoli, dat is 'n plek, o zó groot!"

MODERNE ERTS-VERWERKER.

Een „tube mill" of buis-molen, waarmee thans het goud-erts in Zuid-Afrika wordt vermalen tot heel fijn gruis. Deze afbeelding, waarmee men die der zeventiende-eeuwsche stampers vergelijke, is genomen naar het werktuig, in 1906 voor de Nourse Deep aan den Witwatersrand opgesteld.

Mrs. Rademeyer zei „ja!"

Om half drie stonden de twee dames voor 't lokaal, de kinderen tegenhoudend.

Juffrouw von G. betaalde:

„You see", zei ze tegen 't kleine jodinnetje achter 't loket, „two great peoples en wun, two, tree, vier, vijf, six small peoples. Dat is twee en drie is vijf — tel maar zelf!" 't Meisje vond 't goed en de families kwamen in de half donkere zaal en namen plaats één rij achter de leunstoelen. De dames op 't eind en 't kroost in 't midden.

Jan zat naast Pieter Rademeyer in 't midden van de kleinen.

„Zie zo," zei z'n moeder, „nou konne ze maar beginne."

In de half donkere zaal kronkelden kleine sigarenrookwolkjes omhoog en praatte men met gedempte stem. Juffrouw Von Gemelen keek eens rond. Achter zich ontdekte ze een kennis, met wie ze niet erg harmoniëerde en die schuin tegenover haar woonde. Ze boog zich voor de kinderen langs en fluisterde tegen Mrs. Rademeyer: „Moet niet omkijk!" Natuurlik keek Mrs. Rademeyer om, die haar verkeerd verstaan had.

„Moet niet," vervolgde de juffrouw, „dat lelike wijf van Vermeen zit daar, maar laat ze maar zitte."

Mrs. Rademeyer begreep 't niet recht, doch antwoordde: „Ja."

„Moe," zei Jan, „ziet u die rechte paje op 't toneel en die blompotte? dat hebbe ze gepaint" [1]). Op eens begon de piano te spelen en 'n wit scherm zakte naar beneden.

'n Lichtcirkel verscheen en breidde zich uit. Met grote letters verscheen: „Our brave [2])." En uit de verte naderden op 't doek twaalf soldaten en marcheerden wat heen en weer. Toen knielden ze en maakten schietoefeningen, daarop kropen ze achter 'n troep stenen en deden alsof ze de vijand bespiedden en ten slotte lag er 'n vlag op de grond en ze stonden er met ontbloot hoofd bij. Ondertussen zong 'n man aan de kant van 't toneel enkele liederen.

„Nou is hij dood, Jan," zei Pieter. „Ja jong," zei Jan, „hul begraaf hom."

Mrs. Rademeyer keek, even als de kleintjes, met aandacht. Juffrouw Von Gemelen keek ook, doch vroeg, toen de laatste toon verklonken was: „Wie was dan die „brave", Jan? „Ach", zei Jan, „die vent, die dood is." De moeder slaakte 'n zucht. „Ja," zei ze, „als we dood benne, zijn we allemaal braaf — 'k vind er niet veel an, hoor!"

[1]) Geverfd. [2]) Onze dapperen.

't Volgende nummer was 'n tragedie. „An Actor's life" [1]). „Wat is dat voor 'n ding?" vroeg de juffrouw. Piet wist 't evenmin als Jan, die zei, dat 't: „zomaar 'n man was, die leefde".

't Eerste tafreel was 'n vrouw op 'n bed, met 'n dochter, die haar oppaste.

„Ach Heere," zei juffrouw Von Gemelen, „dat mens het 't lelik te pakken." Mrs. Rademeyer was aangedaan en riep: „Kijk bietje, zij wil dood gaan."

Maar daar kwam 'n dokter, die iets op 'n papiertje schreef, en 'n ogenblik later goot de dochter iets uit 'n medicijnflesje in 'n lepel en gaf 't de zieke vrouw.

„Ma," zei kleine Annie Rademeyer, „Ma, zij krij kasterolie [2])!" Ma was onder de indruk en zei, „blij stil".

Jan en Piet, die al eens op 'n middag daar geweest waren met 'n paar sixpences, die ze voor lege bottels hadden gekregen, kenden dit stuk al en wisten wat er komen zou.

„Nou is 't die end, ma", zei Jan bij 't volgend tafreel, „nou het ie niks meer". „Hoe weet jij dat?" vroeg de moeder scherp. „O," zei Jan, „we hebbe 't op school in 'n boek, hê Piet?" „Ja," zei Piet, „ons lees daarvan." „Wie z'n end, Piet?" vroeg zijn moeder. „O," zei Piet, „die Actor, die man, wat ma die eerste keer gezien het. Kijk daar loop hij, die kerel met die lange hare. Kijk, nou 's hij in die kamer." „O, Heere", riep Mrs. Rademeyer in eens uit, toen de toneelspeler plotseling 'n toeval kreeg en op 'n bed neerviel.

„Nou is hij dood!" „Ach nee, ma", stelde Jan haar gerust, „hij is nie dood nie. Ma zal zien, net nou eet hij brood met jam." Bij 't laatste tafreel zat de oude toneelspeler voor 'n goed ontbijt en glimlachte tegen 'n jonge dame, die tegenover hem zat.

„Kijk ma," zei Piet, „nou eet hij mos!" Juffrouw von Gemelen vond 't wel aardig, doch dat zo'n ouwe kerel met grijze haren nog zo'n jonge meid ging trouwen, dat vond ze te gek. Zij moest zich schamen!

Jan vond 't echter nodig, z'n moeder in te lichten. Die juffrouw had hij vroeger geholpen, nou hielp ze hem. „Ziet u moe, dat was dat zelfde meisje bij die zieke juffrouw"; maar de moeder zei, dat zij er genoeg van wist. „Mrs. Rademeyer," riep ze langs de kleintjes, „asse we naar huis gaan, zal ik je wat zegge. Hier bij de kinderen kan ik zo niet prate. Maar 't is 'n schandaal om zulleke dingen te vertone. Ze moste zich schame. Dat mens, zeit Jan, is niet eens getrouwd." „Maar Mrs. von Gemelen," antwoordde de buurvrouw „zij het hom mos gehelp". Mrs. von Gemelen trok de schouders op en zei: „Later, je begrijpt 't niet."

Een dame en 'n heer zongen nu 'n paar liederen. Bij 't laatste lied gaf de heer de dame een zoen. Dat vonden de kleinen leuk, doch de juffrouw was geërgerd en zei: „Misschien niet eens verloofd; late ze likke, als ze thuis benne!"

Nu kwam er 'n grappig stuk. 'n Man met 'n lange jas en 'n hoge hoed speelde op 'n gitaar. Z'n vrouw joeg hem de deur uit. 't Was winter en er lag dikke sneeuw. Hij werd achtervolgd door jongens en sloeg z'n gitaar op hen stuk. Hij viel en rolde in de sneeuw verder, zodat hij al rollend 'n grote sneeuwbal werd, die groeide en groeide en, voort gerold door 'n menigte, ten slotte voor z'n huis gebracht werd, waar z'n vrouw hem herkende, omdat z'n ene been er uit stak. Door haar en 'n knecht werd hij op de kachel ontdooid en 't eerste wat hij deed, was 'n bezem te nemen, die hij aanzag voor 'n gitaar.

De kleinen gilden van pret. Mrs. Rademeyer lachte tranen en de juffrouw schaterde: „Wat 'n komiekeling".

„Het jij zijn poot gezien," vroeg Piet aan Jan? „Ja jong", zei deze, „en zijn kop zag ik eers, toen hij uit de sneeuw kwam." „Kijk," verhaalde moeder Von Gemelen aan haar buurvrouw, waarnaast ze nu had plaats genomen, „zo'n sneeuw hebbe we nu alle jare in Holland, huize hoog, mens." „En denk Mrs. von Gemelen," vroeg de buurvrouw naïef, „dat hul 'n mens zo kan rol in die kapok?"

„Wel nee", viel Jan in, die had geluisterd naar dit gesprek, „dan was een mens gevrek, hè moeder?" „Zo", zei de moeder, „hou jij je kop dicht as ik praat en veeg Trui d'r neus".

Jan gehoorzaamde en vroeg terwijl aan Piet: „Was jij dan nie gevrek in die sneeuw?" Piet keek eerst met eerbied naar Jan's moeder, doch zei toen: „man, jij was!"

Weer kwam de lichtcirkel op 't doek en afmarcheerden de soldaten. „Dit's die ding van die begin", zei Mrs. Rademeyer tegen haar buurvrouw, die niet had opgelet. Nu keek ze. „Is't nou al uit?" vroeg ze. „Dat 's flauw; zo beduvele ze je voor je shilling. Kom, we gane nou. Piet, Jan, Trui kom aan. Wat 'n beetje voor je shilling. Nou maar, hoor Mrs. Rademeyer, als je voor één shilling in Holland naar Tivoli gaat, dat is voor 60 cente weet je, dan krijg je minstens drie uur pret, maar dit is snert! Late we maar afstappe, die lobbes van mijn komt toch vroeg thuis. Vond je 't mooi?" „O ja zeker," zei de buurvrouw, „baja dankie, hoor!"

[1]) Leven van een tooneelspeler. [2]) Wonderolie.

